

Uchwała z dnia 4 czerwca 1996 r.
II UZP 5/96

Przewodniczący SSN: Teresa Romer (sprawozdawca), Sędziowie SN: Jerzy Kuźniar, Jerzy Kwaśniewski,

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Piotra Wiśniewskiego, w sprawie z wniosku Zdzisława S. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział Regionalny w R.P. o rentę rolniczą z tytułu choroby zawodowej, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 4 czerwca 1996 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Apelacyjny w Lublinie postanowieniem z dnia 13 lutego 1996 r. [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 KPC.

Czy rolnik mający ustalone na czas określony prawo do renty rodzinnej z tytułu wychowywania dzieci i opłacający nieprzerwanie składki na rolnicze ubezpieczenie emerytalno-rentowe, nabywa prawo do rolniczej renty inwalidzkiej w związku z chorobą zawodową w razie powstania w tym czasie długotrwałej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym z choroby zawodowej, ewentualnie po zwrocie przypadającej na niego części renty rodzinnej, czy przysługuje mu tylko roszczenie o zwrot składek ubezpieczeniowych ?

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Rolnik, którego długotrwała niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym powstała w czasie pobierania przez niego renty rodzinnej rolniczej lecz po upływie 18-tu miesięcy od ustania rolniczego ubezpieczenia społecznego, nie nabywa prawa do rolniczej renty inwalidzkiej, mimo opłacania składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe rolników.

U z a s a d n i e

Przytoczone w sentencji uchwały zagadnienie prawne powstało na tle następującego stanu faktycznego.

Wnioskodawca Zdzisław S. zgłosił do organu rentowego wniosek o rentę inwalidzką z powodu niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym wywołanej chorobą zawodową.

We wniosku, z 18 stycznia 1995 r. podał, że prowadzi gospodarstwa rolne od 1979 r. W ciągu ostatnich pięciu lat zaczął chorować. Dołączył decyzję Państwowego Inspektora Sanitarnego z 29 grudnia 1994 r. W decyzji Państwowy Inspektor Sanitarny stwierdził u wnioskodawcy chorobę zawodową - alergiczne zapalenie pęcherzyków płucnych.

Obwodowa Komisja Lekarska w dniu 8 lutego 1995 r. rozpoznała u wnioskodawcy alergiczne zapalenie pęcherzyków płucnych, przewlekłą niewydolność oddechową i orzekła, że jest on długotrwale niezdolny do pracy w gospodarstwie rolnym. Przyczyną tej niezdolności jest choroba zawodowa.

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział w R.P. decyzją z 2 marca

1995 r. odmówiła wnioskodawcy prawa do renty inwalidzkiej, ponieważ w dniu zgłoszenia wniosku o świadczenie nie był objęty ubezpieczeniem emerytalno-rentowym.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 20 września 1995 r. oddalił odwołanie Zdzisława S. od decyzji organu rentowego.

W uzasadnieniu Sąd podał, że bezspornym jest w sprawie, iż wnioskodawcy, który jest rolnikiem i prowadzi gospodarstwo rolne, przyznano w czerwcu 1989 r. rentę rodzinną po zmarłej żonie. Renta została przyznana na rzecz wnioskodawcy i dwojga małoletnich dzieci w oparciu o przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 263 ze zm.).

Zgodnie z treścią art. 7 i 16 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r., Nr 71, poz. 342 ze zm.) ubezpieczenie społeczne rolników, nie obejmuje osób, które mają ustalone prawo do emerytury lub renty. Z chwilą przyznania wnioskodawcy renty rodzinnej ustało z mocy prawa jego ubezpieczenie rolnicze. Sam fakt opłacania przez niego składek na to ubezpieczenie, nie może rodzić innych skutków poza prawem do zwrotu tych składek.

Ponieważ długotrwała niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym powstała u wnioskodawcy w okresie kiedy nie był on objęty ubezpieczeniem społecznym rolników ani też w ciągu 18 miesięcy od ustania tego ubezpieczenia wnioskodawca, w ocenie Sądu, nie ma prawa do renty inwalidzkiej rolniczej.

Sąd Wojewódzki powołał się na jednoznaczne orzeczenia lekarskie co do przyczyny jak i co do daty powstania niezdolności wnioskodawcy do pracy w gospodarstwie rolnym. Z orzeczeń tych wynika, że dolegliwości zaczęły występować u wnioskodawcy pod koniec 1992 r., a datę niezdolności do pracy obwodowa komisja do spraw inwalidztwa i zatrudnienia określiła na 1 październik 1994 r.

Sąd Wojewódzki powołał się na art. 21 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Sąd Apelacyjny, do którego wniósł rewizję wnioskodawca, powziął przy jej rozstrzygnięciu wątpliwości prawne, którym dał wyraz w przedstawionym w trybie art. 391 KPC zagadnieniu prawnym.

W uzasadnieniu Sąd Apelacyjny położył nacisk na to, że przez cały okres pobierania renty rodzinnej wnioskodawca opłacał składki na ubezpieczenie społeczne rolników. Problem, zdaniem Sądu Apelacyjnego, polega na tym, czy poprzez opłacanie składek wnioskodawca nabył prawo do renty inwalidzkiej rolniczej. Rozważania Sądu sprowadzają się do tego, że skoro organ rentowy mógłby się uwolnić od zobowiązań przez zwrot składek, to w analogiczny sposób wnioskodawca mógłby zwrócić część przypadającej na niego renty rodzinnej i wówczas podlegałby ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu rolników i nabyłby prawo do renty inwalidzkiej. Sąd podkreślił, że być może wnioskodawca nie wiedział nawet, że renta rodzinna przysługuje nie tylko dzieciom ale także jemu samemu. W związku z podniesionym w rewizji zarzutem, że wnioskodawca zachorował na chorobę zawodową jeszcze przed przyznaniem renty rodzinnej Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę na to, że z dokumentacji lekarskiej wynika, iż leczenie rozpoczął już po przyznaniu renty.

Podejmując przytoczoną w sentencji uchwałę Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Wniosek o rentę rodzinną wnioskodawca zgłosił 24 listopada 1988 roku.

Wśród osób ubiegających się o tę rentę wymienił siebie oraz dzieci Beatę i Annę. Początkowo decyzją z dnia 8 grudnia 1988 r. renta została przyznana tylko dzieciom. W decyzji tej organ rentowy poinformował wnioskodawcę, że jego prawo do renty rodzinnej po żonie zostanie rozpatrzone po nadesłaniu aktu małżeństwa.

Akt ten został przekazany 3 stycznia 1989 r. i decyzją zamienną z tej samej daty organ rentowy przyznał prawo do renty rodzinnej także wnioskodawcy jako wdowcowi.

Te fakty wynikające w sposób ewidentny z akt rentowych stanowią odpowiedź na sugestię Sądu Apelacyjnego iż wnioskodawca mógł nie wiedzieć, że renta rodzinna została przyznana także jemu.

Nie ulega wątpliwości wobec danych zawartych w aktach rentowych, że wnioskodawca świadomie ubiegał się o prawo do renty rodzinnej dla siebie, a gdy prawo to zostało mu przyznane rentę rodzinną pobierał.

W okresie kiedy wnioskodawcy przyznano rentę rodzinną obowiązywała ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych oraz członków ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 268 ze zm.). Według art. 3 ust. 2 pkt 2 tej ustawy w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 1989 r. (Dz. U. 1989 r., Nr 10, poz. 53) ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych nie podlegały między innymi osoby, mające ustalone prawo do emerytury lub renty. Zasadę tę zachowała ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz. U. 1993 r., Nr 71, poz. 342 ze zm.). Zgodnie z art. 16 tej ustawy określającym krąg podmiotów podlegających ubezpieczeniu społecznemu z mocy ustawy lub na wniosek (ust. 1 i 2) ubezpieczeniu nie podlegają osoby objęte innym systemem ubezpieczenia społecznego lub pobierające emerytury albo renty (ust. 3). Art. 6, określany potocznie jako "słowniczek do ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników", w pkt 9 stanowi, że ilekroć w ustawie jest mowa o rencie rozumie się przez to rentę inwalidzką lub rodzinną.

Tym samym ubezpieczeniu społecznemu rolników nie podlegają ani z mocy ustawy ani na wniosek osoby pobierające, tak jak wnioskodawca, rentę rodzinną.

Skoro art. 16 ust. 3 wyłącza osoby pobierające renty lub emerytury zarówno z ustawowego systemu ubezpieczenia społecznego rolników jak i ubezpieczenia na wniosek, sam fakt opłacania składek na to ubezpieczenie, przez osobę wyłączonej z możliwości ubezpieczenia nie może rodzić skutków prawnych odmiennych od wyrażonej regulacji ustawowej.

Płacenie nienależnych składek na ubezpieczenie społeczne w sytuacji, gdy przepisy wyraźnie wyłączają możliwość objęcia osoby opłacającej te składki danym rodzajem ubezpieczenia nie może powodować skutków prawnych sprzecznych z ustawą. Brak jest też w aktualnym stanie prawnym możliwości, jaką sugeruje Sąd Apelacyjny, aby wnioskodawca mógł zrezygnować z renty a w zamian otrzymać inwalidzką rentę rolniczą ze względu na nienależne pobieranie od niego składek na ubezpieczenie społeczne w okresie kiedy temu ubezpieczeniu nie podlegał. Prawo wnioskodawcy do otrzymania zwrotu nienależnie wpłaconych składek na ubezpieczenie społeczne nie jest kwestionowane.

Kierując się powyższymi względami Sąd Najwyższy podjął przytoczoną w sentencji uchwałę.

Ubocznie Sąd Najwyższy zauważa, że jest sprawą Sądu Apelacyjnego rozważenie celowości dopuszczenia dowodu z opinii biegłych dla uzyskania definitywnej

odpowiedzi co do daty powstania inwalidztwa wywołanego chorobą zawodową w związku z pracą w rolnictwie i odniesienie daty tego inwalidztwa do okresu kiedy wnioskodawca podlegał jeszcze ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych bądź do następnych 18-tu miesięcy.

=====